

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ УГІДЬ

Оподаткування сільськогосподарських угідь ґрунтується на концептуальних засадах загальної теорії податків, проте має певну специфіку, яка обумовлюється особливостями землі як фактора виробництва, соціально-економічним значенням сільського господарства у функціонуванні економіки і суспільства в цілому на різних етапах їх розвитку.

Методологічні принципи земельного оподаткування у сільському господарстві необхідно використовувати як теоретичне підґрунтя при розгляді напрямів вдосконалення податкової системи сільськогосподарського виробництва на будь-якому етапі його розвитку.

Вчені-економісти одностайні щодо неможливості практичного застосування і недостатності теоретичного обґрунтування єдиного земельного податку у трактовці фізіократів і Г.Джорджа. Разом з тим науковці наголошують на позитивному значенні самої ідеї єдиного податку, оскільки він стимулює економічний розвиток внаслідок усунення багатоманітності податків, його застосування спрощує підрахунок надходжень у бюджет і робить простішим співставлення внеску платника з тим, як держава використовує ці кошти. Перехід на сплату єдиного податку суттєво скорочує витрати держави по оподаткуванню, а також спрямовує податкову систему на забезпечення більш рівномірного податкового навантаження. Розроблені теоретичні принципи єдиного сільськогосподарського податку, досвід його стягнення у колишньому СРСР у 1923-1936 рр. підтверджують доцільність використання даного податку в умовах, коли аграрний сектор перебуває в кризовому стані.

Загальна тенденція розвитку земельного оподаткування, теоретичні засади, на яких справлявся єдиний сільськогосподарський податок і практика його застосування дозволяють зробити висновок, що для забезпечення піднесення сільського господарства у його оподаткуванні слід надавати пріоритетного значення не фіскальній, а стимулюючій функції, водночас за рахунок перерозподільчої функції податкової системи можна успішно вирішити проблему покриття державних витрат, тобто реалізувати і фіскальне призначення стягнення податків.

Перехід сільськогосподарських підприємств з 1999 р. на сплату ФСП призвів до певних позитивних змін у системі їх оподаткування, зокрема, сільськогосподарські угіддя стали об'єктом оподаткування, що створило передумови їх раціонального і ефективного використання; було суттєво спрощено для сільськогосподарських підприємств порядок нарахування і сплати податків, а для податкових органів було полегшено контроль за правильністю надходження платежів у сільськогосподарських підприємств посилилась зацікавленість не приховувати прибуток і реальні обсяги виробництва, а підвищувати рентабельність і ефективність господарської діяльності; суттєво зменшилося податкове навантаження на сільськогосподарські підприємства; збільшилися можливості сільськогосподарських підприємств у матеріальному заохоченні своїх працівників;

стала враховуватися сезонність сільськогосподарського виробництва, що створило аграрним підприємствам нормальні умови для здійснення фінансових розрахунків; усі сільськогосподарські товаровиробники були поставлені в рівні умови відносно використання одного із найважливіших засобів виробництва у сільському господарстві – землі, що ліквідувало згубну практику минулого, коли при оподаткуванні не враховувалась якість земельних ресурсів.

Суттєвий недолік існуючої податкової системи полягає в тому, що земельне оподаткування не стало домінуючим для сільськогосподарських товаровиробників, більш того, з 2003 р. спостерігається тенденція щодо послаблення його ролі, а також посилення податкового навантаження в умовах незадовільного фінансового стану більшості сільськогосподарських підприємств.

Податковий тягар перемістився з земельних ресурсів на трудові, що в умовах низької ефективності і нераціонального використання сільськогосподарських угідь і нестачі на селі кваліфікованої робочої сили є економічно недоцільним.

Аналіз факторів зростання податкового навантаження показує, що в основному вони мають фіскальну спрямованість, тобто, за сучасних умов при зміні податкового навантаження регулююча функція в оподаткуванні сільськогосподарських підприємств фактично відсутня.

Удосконалення податкової бази земельного оподаткування має забезпечити раціональне землекористування сільськогосподарських підприємств. При визначенні змін у податковій базі необхідно спиратися на такі інструменти, котрі б дозволили реалізувати ті принципи оподаткування, які при сучасній системі стягнення ФСП є недієвими або недостатньо дієвими. Земельне оподаткування забезпечує реалізацію фіскальної функції, але остання не ґрунтується на принципах оптимальності та еквівалентності, оскільки ставки ФСП не враховують рівень дохідності платників, а останні не отримують від держави відповідних благ або преференцій. Діючі нині ставки стягнення ФСП не впливають на здійснення прогресивних структурних змін у сільськогосподарському виробництві з метою забезпечення раціонального землекористування. Витрати коштів, що надходять від земельного оподаткування, не призводять до поліпшення родючості ґрунтів і покращення стану охорони довкілля. Отже, для реалізації зазначених принципів оподаткування необхідні зміни у податковій базі стягнення ФСП.

Враховуючи суттєву різницю у рівнях рентабельності по зерновим культурам і по всій сільськогосподарській продукції, значні коливання рівня рентабельності зернових культур по рокам, а також різну питому вагу зернових культур у структурі сільськогосподарської продукції, реалізованої окремими товаровиробниками, вважаємо за доцільне змінити діючу методику грошової оцінки землі. Пропонуємо для удосконалення грошової оцінки землі брати за основу її розрахунку не лише диференціальний рентний дохід по виробництву зернових культур, а й коригуючий коефіцієнт, який враховує співвідношення рівнів рентабельності сільськогосподарської діяльності в цілому і виробництва зернових культур зокрема.

Для спрямування земельного оподаткування на поновлення родючості сільськогосподарських угідь необхідно при розрахунках земельного податку і ФСП грошову оцінку сільськогосподарських угідь коригувати на коефіцієнт, який би враховував структуру посівів.

Послаблення податкового тиску на сільськогосподарські підприємства можна забезпечити шляхом надання ФСП на період виходу аграрного сектору економіки із кризи статусу єдиного податку і повернення до порядку здійснення з нього відрахувань до державних цільових фондів, який було передбачено початковою редакцією Закону України «Про фіксований сільськогосподарський податок».